

İslam Felsefesinde Bir Tabunun Konuşulması: Gazali ve İbrahim Hakkı'da Cinsel Eğitim

Aytekin DEMİRCİOĞLU¹

Özet

İslam düşüncesinin en önemli temsilcilerinden biri olan Gazali on birinci yüzyılda yaşamış ve çağını aşmış bir düşünürdür. Onun İslam dünyasındaki etkisi öylesine büyük olmuştur ki, neredeyse bütün tartışmalı konularda onun söyledikleri son söz olarak kabul edilmiştir. İbrahim Hakkı ise Gazali'den yaklaşık altı yüzyıl kadar sonra Anadolu'da yaşamış Türk ve İslam düşünürüdür. Onun etkisi her ne kadar Gazali kadar büyük olmadıysa da Anadolu'da ve Türkler arasında çok sevilen bir düşünür olmayı başarmıştır. Gazali ve İbrahim Hakkı farklı yüzyıllarda ve farklı toplumlarda yaşamış olsalar bile ele aldıkları konular itibariyle zaman zaman keşişmişlerdir. Bu keşişmelerin gerekçesi olarak İbrahim Hakkı'nın Gazali'den etkilenmiş olma ihtimali gösterilebilir. Her iki düşünür de İslam'ın temel meselelerini kendi perspektiflerinden ele almış ve halkı bilgilendirme gayretinde olmuşlardır. Bu bakış açısının ana eksenini oluşturan unsurun tasavvuf felsefesi olduğu söylenebilir. Onlar ele aldıkları konuları tasavvufi bir bakış açısıyla ve halkın anlayabileceği bir şekilde işlemişlerdir. Temel gayeleri halkı bilgilendirmek olduğu için İslam'ın toplumsal yaşama ilişkin kurallarını da sıklıkla işlemişlerdir. Toplumsal yaşamın temel kurumlarından biri olarak evlilik ve aile bunlardan biridir. Her iki düşünür de evlilik, aile ve bu konulara ilişkin alt başlıklara ilişkin çeşitli açıklamalar yapmışlardır. Bu çalışmada, evliliğin bir alt başlığı olarak cinsel ilişkinin edepleri, İslami perspektiften cinsel davranış konularına ilişkin olarak her iki düşünürün dile getirdiği görüşler, temel eserleri bağlamında eleştirel olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Felsefesi, Kimya-yı Saadet, İhyâ'u Ulumid'din, Marifetname, Evlilik, Mehir, Cinsel İlişki

Abstract

One of the most prominent representatives of Islamic thought, Ghazali is a thinker who lived in the eleventh century beyond his age. He had such an impact on Islamic world that what he said was regarded as the words in almost all of the controversial issues. As for İbrahim Hakkı, he was a Turkish and Islamic thinker living in Anatolia about six centuries after Ghazali. Even though he did not have so wide impact as Ghazali, he managed to have a good fame among Turks in Anatolia. With the reality that both thinkers lived in different centuries and in different communities, they intercepted each other in some issues from time to time. It is likely to say that the reason for this interception was the likelihood of İbrahim Hakkı to be affected by Ghazali. Both of the thinkers evaluated the basic issues of Islam from their own perspectives and tried hard to make the people informed. It is likely to say that the factor comprising the main axis of this perspective was philosophy of Sufism. They examined the issues from Sufism point of view and in a way that the community could understand. Since their main aims was to inform people, their often dealt with the rules of Islam with regard to Islamic social life. One of the basic institutions of social life is marriage and family together. Both thinkers made various statements over marriage and family and also over the subtitles. An issue concerning family is sexual life. It is a hard to talk topic both the philosophy of Islam and Muslim communities. In this study, the good manners of sexual relation as the subtitle of family, the views of the two thinkers with regard to the issues of sexual behaviors were studied within the context of their works critically.

Keywords: Philosophy of Islam, Kimya-yı Saadet, İhya'u Ulumid'din, Marifetname, Marriage, Mehir (Bride Wealth), Sexual Relation

GİRİŞ

Gazali, 1058 - 1111 yılları arasında yaşamış büyük İslam âlimi ve mutasavvıfıdır (Gazali, 1998: 7 - 18). Temel amacı İslam'ın öğretmek ve bozulmalara karşı onu korunmaya çalışmak olan Gazali çok sayıda bilimsel ve dini içerikli eser yazmıştır.

¹ Yrd. Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, demircioglu.aytekin@gmail.com

İbrahim Hakkı, 18 Mayıs 1703'te Erzurum'un Hasankale (Pasinler) ilçesinde dünyaya gelmiştir (Aydın, 1992: 4). İlme düşkün ve aydın bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen İbrahim Hakkı, küçük yaşlardan itibaren iyi bir eğitim almıştır. Yine çocuk sayılabilecek bir yaşta (dokuz) babasının izinden giderek Siirt'in Tillo ilçesinde bulunan şeyh İsmail Fakirullah'ın yanına gitmiş ve ona intisap etmiştir. Daha sonra 1740'ta İstanbul'a gitmiş ve buradaki kütüphanelerde çok kıymetli çalışmalar yapmıştır (Koçin, 1990: 54).

Her iki düşünürün dinin öğretilmesi bağlamında ele aldığı konulardan biri de *evlilik*dir. Gazali'ye göre (2004a/II: 31) nikâh, insanın dinini ve onurunu korumaya yarayan, günaha bulaşmasını ve taşkınlığını önleyen bir araçtır. Bu nedenle âlimlerin çoğu, evlenmeyi bir çeşit ibadet saymışlar ve onu övmüşlerdir. İbrahim Hakkı'ya göre (1992: 746) evliliğin üç zararı ve beş faydası vardır. Ona göre her ne kadar Şafi mezhebinde bekârlık evlilikten üstün kabul edilse de aslında doğru olan evlenmenin üstünlüğüdür. Diğer bir ifadeyle her iki düşünür de Müslümanların evlenmelerinin gerekliliğine inanmaktadırlar.

Hal böyle olunca evliliğin ve ona bağlı olarak ortaya çıkan alt meselelerin açıklanması gerekmektedir. Evliliğin alt meselelerinden biri cinsel yaşamdır. Farklı yüzyıllarda ve farklı toplumlarda yaşamış olmalarına rağmen iki düşünür de eşler arasındaki cinsel yaşamın nasıl olması gerektiğini oldukça ayrıntılı açıklamışlardır. Üzerinde konuşmanın kültürel bağlamda çok zor olduğu ve birçok toplumda tabu olarak algılanan bu mesele hakkında oldukça geniş bilgi veren her iki düşünürün tavrı takdire şayandır.

İnsan Doğası Ve Şehvet Arzusu Arasındaki İlişki

Genel olarak kadın erkek arasındaki ilişki ve onun bir alt kolu olarak kadın erkek arasındaki cinsel ilişki, Allah tarafından insana bahşedilen şehvet arzusunun zorunlu bir sonucudur. Diğer bir ifadeyle yüce Allah, kadın - erkek her kulunu, karşı cinsi arzulayacak şekilde yaratmış ve şehvet duygusunu insanların doğasına yerleştirmiştir.

Gazali'ye göre (2004a/III/ 177), Allah insana iki nedenden ötürü şehvet duygusu vermiştir: Birinci neden, Allah'ın asılları cennette olan üstün lezzetlerin örneklerini dünyada insanlara tattırmak istemesidir. Böylece insan şehvet duygusu sonunda yaşadığı boşalma ve tatmin lezzetinin en üst halinin cennette kendisine tattırılacağını bilerek cenneti arzular ve onun için çalışır. İkinci neden, neslin devamını sağlamaktır. Tembel olan insan, şehvetin kendisini kamçılama olmasa, çocuk yetiştirmek gibi zahmetli bir işe kalkmaz. O ancak, şehvet sonunda yaşadığı tatminin ve lezzetin bir ücreti olarak böyle bir sorumluluğu almaktadır. Bu nedenle de Allah, evliliğin temel amaçlarından biri olan nesli devam ettirme görevini şehvet duygusuyla birleştirerek kolay hale getirmiştir.

Kur'an'a göre (81/29; 76/30), insanın bir şeyi dileyebilmesi ancak Allah'ın izniyle mümkündür. Öyleyse insanın karşı cinse karşı duyduğu cinsel istekleri ve şehvet duyguları Allah'ın izniyle oluşmaktadır. Ancak Allah, karşı cinse duyulan şehvet duygusuna belli koşullarda ve biçimlerde izin vermiştir. Başka bir deyişle, dinsel açıdan, cinsel istek ve şehvet duygusunun da birtakım edepi ve kuralları vardır.

Cinsel ilişki ile ilgili ilk edep, insanın ırzını korumasıdır. Kur'an'da Müslümanlar ile ilgili yapılan tanımlamalardan biri, onların ırzlarını koruma konusunda hassas davrandıkları yönündedir (Kur'an, 23/5-7; 70/29-31).

Yine Kur'an'da cinsel ilişkiye dair çok sayıda bilgi veren başka ayetler de vardır. Bu ayetlerden bazıları şöyledir:

“Sana kadınların ay hâlini sorarlar. De ki: O bir ezadır (rahatsızlıktır). Ay hâlinde kadınlardan uzak durun. Temizleninceye kadar onlara yaklaşmayın. Temizlendikleri vakit, Allah'ın size emrettiği yerden onlara yaklaşın. Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever.” (Kur'an, 23/2-222).

“Kadınlarınız sizin ekinliğinizi. Ekinliğinize dilediğiniz biçimde varın. Kendiniz için (geleceğe hazırlık olarak) güzel davranışlar takdim edin. Allah'a karşı gelmekten

sakının ve her hâlde onun huzuruna varacağınızı bilin. (Ey Muhammed!) Mü'minleri müjdele." (Kur'ân, 23/2-223).

Bu ayetlerin yorumlanmasıyla, kadın erkek arasındaki cinsel ilişkiye ilişkin şu sonuçları elde etmek mümkündür:

- Ay halindeki (regl dönemi) kadınlar ile cinsel ilişki kurmak yasaktır.
- Kadınlar ile 'Allah'ın emrettiği yerden' ilişki kurulabilir. Yani cinsel ilişki, erkeğin cinsel organının kadının cinsel organıyla (vajina) birleşmesi ile olur. Kadının dışkılama organına (anüs) cinsel birleşme yapılması yasaktır.
- Kadınlar, tohumu bitiren tarla gibidir. Yani cinsel birleşmenin temel amaçlarından biri, kadının erkeğin tohumlarını üremeye elverişli hale getirmesi ve çocuk doğurmasıdır.

Bu ayetlerde anlatılan ve meşru bulunan cinsel ilişki kadın ile erkek arasındaki ilişkidir. Eşcinsellik denilen kadının kadınla (lezbiyenlik), erkeğin de erkekle (livata) cinsel ilişkide bulunması, İslam'ın şiddetle reddettiği ve büyük günahlardan saydığı davranışlardır. İslam'a göre Allah, insanın doğasına, hem cinsine karşı hissedebileceği bir cinsel şehvet koymamıştır. İnsanın hem cinsine bu tarzda yaklaşması ve ona karşı cinsel duygular beslemesi, doğasına aykırı bir durum olup, doğal ve doğru olandan sapması anlamına gelmektedir. Bu nedenle İslam açısından eşcinsel ilişki sapıklıktır.

İbrahim Hakkı'ya göre (1992: 231) eşcinsellik insan doğasına aykırı olduğu gibi beden açısından da bir eziyettir. Çünkü eşcinsel ilişki doğal yollardan yapılmadığı için insan böyle bir ilişkide tam olarak boşalamaz. Buna insanın vicdanından gelen ihanet ve utanma duygusu da eklenince eşcinsel ilişki insan için eziyet haline dönüşür. Aynı zamanda bunun beraberinde getirdiği bedensel kirlenme ve pislik hali de son derece zararlıdır. Bu nedenle insan için doğru olan, Allah'ın onun için takdir ettiği ve doğasına koyduğu biçimde ve meşru şekilde karşı cinsten biriyle birlikte olmasıdır.

Zaten fercin (cinsel organ) arzuları ancak yaratılışına uygun olarak, doğal yollarla giderilebilir. Gazali'ye göre (2004bII/ 539 - 540) insan, fercinin arzularını tatmin ederken ifrata ve tefrite kaçmamalıdır. Bu konudaki ifrat, fahişelerin yaptığı gibi, hiç utanmadan sürekli olarak şehvet arzularıyla hareket etmektir. Bu durum ancak, evlenmek ya da oruç tutmak suretiyle düzeltilir. Zira evlilik ile cinsel arzuların meşru yoldan tatmini için bir zemin sağlanmış olur. Oruç ise, evlenme imkânı olmayanların, cinsel arzularını azaltmak için kullanacakları en etkili yöntemdir. Çünkü aç kalan vücut güçsüz düşer ve şehvet gücü azalır. Bu konudaki tefrit ise, insanın cinsel organlarının, şehvet duygusuna ve cinsel istekliliğe sahip olmayışıdır. Gazali'ye göre bu da normal değildir. Çünkü bu durum bedensel veya ruhsal bir noksanlıktan kaynaklanabilir. Şayet öyleyse tedavi yollarına bakılmalıdır.

İslam her konuda insanlara orta yolu tavsiye etmiştir. İnsanın doğasında var olan cinsel birleşme arzusunun ve şehvet duygusunun tatmini için de aynı şey geçerlidir. İslam, Müslümanların bu konuda orta yolu benimsemesini tavsiye etmektedir. Cinsel ihtiyaçların giderilmesiyle ilgili orta yol, meşru hukuka, örfe ve dine uygun olarak tatmin yollarının benimsenmesidir ki, bu da, her devirde ve her toplumda var olan evlilik ile mümkündür. Ancak *evlilik* kurumu cinsel birleşmeye meşru bir zemin oluşturmakla birlikte, bunun nasıl yapılacağı konusunda bilgi sağlamamaktadır. Bu bilgilendirmeyi İslam âlimleri yapmışlardır.

Gazali'ye Göre Cinsel İlişki

Gazali, cinsel ilişkinin edeplerini on bir gruba ayırmıştır. Ona göre, cinsel ilişkiyi hayvani bir iş olmaktan çıkarıp ona insani ve İslami bir kimlik kazandırmak için bu kurallara dikkat etmek gerekmektedir. Bu kurallar şöyledir (Gazali, 2004aII/ 62 - 65):

1. Kişi cinsel ilişkiye girmeye niyet ettiği zaman öncelikle İhlas suresini okumalı ve şöyle dua etmelidir: "Allah'ım! Bu ilişkiden bir çocuk yaratmayı takdir ettiysen, onu

salih ve sağlıklı biri olarak yarat.” Yine, Gazali, peygamberin cinsel ilişkiye girmeye niyet eden kişilere, şöyle dua etmelerini öğütlediğini belirtmiştir: “Allah’ım! Şeytanı bizden uzaklaştır ve onu bize yazdığın çocuktan da uzak tut.”

2. Çocuklardan ayrı bir yerde yatmak ve cinsel ilişki esnasında sesini azaltmak.
3. Doğrudan cinsel ilişkiye başlamak yanlıştır. Cinsel ilişki öncesinde kişi eşiyile konuşup şakalaşmalıdır. Peygamber, “hayvanlar gibi hemen ilişkiye başlamayın” demiştir. Yine başka bir hadiste, üç şeyin yanlış olduğu anlatılmıştır. Bunlar “tanımak istediği bir kişinin adını ve adresini sormamak, kendisine yapılan ikramı reddetmek ve eşiyile oynaşmadan cinsel ilişkiye başlamaktır.”
4. Cinsel ilişki, gusül² yapmaya ve ruhsal huzura vesile olduğu için bazı âlimler Cuma gecesi³ veya sabahında cinsel ilişki yapmayı tavsiye etmişlerdir. Cuma günü gusletmeyi öven çok sayıda hadis vardır (Bkn. Kütüb-i Sitte, 3767 - 3779).
5. Dört gecede bir ilişki normaldir. Ancak ilişkiyi daha fazla geciktirmek doğru değildir. Çünkü kişinin kendi ihtiyaçları yanında eşinin de ihtiyaçlarını gözetmesi gerekir. Hatta cinsel ilişkiyi bu duygularla yapmak ona bir nevi ibadet hüviyeti kazandırabilir. Çünkü meşru yollarla insanları sevindirmek ve onları mutlu etmek ibadet sayılır.
6. Abdestli uyuyup, uyandıktan sonra cinsel ilişki kurmak güzel bir davranıştır. Çünkü bu davranışta abdestli yatma sünneti yerine getirilmiş olur.
7. Kadının regl⁴ döneminde, onunla ilişkiye girmek haramdır. Bu dönem bitince kadın gusletmeli ve öyle ilişkiye girmelidir. Ancak regl dönemi en uzun on gün olarak kabul edilmelidir. Bundan uzun süren dönemler tıbbi açıdan hastalık olarak kabul edilebilir fakat dini açıdan regl bitmiş olur. Kadın regl dönemindeyken cinsel birleşme hariç her türlü yakınlaşma serbesttir.
8. Kadının arka deliğinden (anüs) ilişkiye geçmek haramdır. Gazali bu maddede önemli bir yorum (fetva) yapmıştır. Ona göre, erkeğin eşiyile bu şekilde cinsel ilişkiye girmesi zinadır. Çünkü nikâh ile izin verilen ilişki deliği öndekidir (vajina). Ayrıca anüsün görevi cinsel ilişki değil, dışkılamadır. Bu delikten yapılacak birleşme sağlık açısından da zararlıdır.
9. Gusül yapmadan önce uyumak ya da bir şeyler yemek istenirse namaz abdesti alınmalıdır. Bu, cünüplüğün ağırlığını bir nebze de olsa hafifletir. Peygamberin sözlerinde ve davranışlarında bu konuda örnekler vardır.
10. Cünüp⁵ iken tıraş olmak, tırnak kesmek, kılları almak ve kan aldırma mekruh⁶dur. Çünkü İslam inancına göre insan öte dünyada bütün parçalarıyla birlikte yeniden dirilecektir. Bu dirilme esnasında bazı parçaların eksik veya kirli olması doğru değildir.
11. Azil⁷ konusunda üç farklı görüş vardır. Bunlardan ilkinde göre azil, mutlak anlamda haramdır. İkinci görüşe göre azil mubah⁸tır. Üçüncü görüşe göre ise azil, kadının izin vermesi durumunda mubahtır.

Gazali azil konusunda hangi görüşü tercih ettiğini tam olarak belirtmemiş ancak, kadın ile erkeğin menisinin karışmasından sonra ceninin oluştuğunu ve cenini düşürmenin ya da öldürmenin haram olduğunu söyleyerek günümüzün popüler tartışma konularından olan kürtaja karşı olduğunu ve bunun dinen yanlış bir davranış olduğunu açıklamıştır.

² Cinsel ilişki sonrasında vücudun tamamen yıkanması

³ Ay takviminde gece gündüzden öncedir. Bu nedenle Cuma gecesi ile kastedilen aslında Perşembe gecesidir.

⁴ Aybaşı hali; kadınların her ay periyodik olarak yaşadıkları, vajinadan kan ve sıvı geldiği dönem.

⁵ Cinsel ilişkiye girilmiş ama henüz gusül abdesti alınmamış olma durumu.

⁶ İslam dini tarafından hoş karşılanmayan ama net olarak yasaklanmamış olan davranışlar.

⁷ Cinsel ilişki esnasında, erkeğin, kadının vajinasının içine değil de dışarı boşalması.

⁸ Dinsel anlamda, yapılmasına izin verilen davranış.

Başka bir kaynakta da Gazali (2004b/ 290), cinsel ilişkiye dair burada bahsettiği görüşlerine şunları ilave etmiştir: Cinsel birleşme esnasında erkeğin yüzü kibleye dönük olmalı ve kendi boşaldıktan sonra henüz eşi boşalmamış ise eşinin de boşalmasını beklemeli ve eşi boşalmadan ilişkiyi bitirmemelidir.

Gazali'nin cinsel birleşme ile ilgili açıkladığı düşünceleri, konunun daha çok dinsel bir perspektiften ele alınmış yorumlarını yansıtmaktadır. O her ne kadar bazı açıklamalarında tıbbi dayanaklar göstermiş olsa da, açıklamalarını asıl dayandırdığı kaynak, peygamberin sünneti ve sözleridir.

Gazali İslam dininin kuvvetli temsilcilerinden biri olduğu için onun sözleri Müslümanlar tarafından çok değerli kabul edilmiştir. Bu bağlamda, eşler arasındaki cinsel ilişkinin nasıl olması gerektiğine dair yaptığı açıklamalar, İslam'ın genel olarak konuya bakışını yansıtıyor gibi algılanmıştır.

İbrahim Hakkı'ya Göre Cinsel İlişki

İbrahim Hakkı, Marifetname'de, eşler arasındaki cinsel birleşmenin (cima) nasıl olması gerektiğine dair ayrıntılı bilgiler vermiştir. O da, Gazali gibi cinsel ilişkinin kurallarını maddeler halinde aktarmıştır. İbrahim Hakkı'ya göre (1992: 757 - 758), erkeğin eşi ile sevişirken uyması gereken on dokuz tane kural vardır:

1. Erkek, iç gömleği hariç, bütün elbiselerini çıkarmalıdır.
2. Kadın da aynı şekilde soyunmalıdır.
3. Silinmek için bez almalıdır.
4. Cimadan önce eşler birbiriyle öpüşmeli ve oynaşmalı. Bu hem insanı rahatlatır, hem de bedene ve gönle hafiflik verir.
5. Cimadan önce besmele çekmelidir.
6. Cima esnasında konuşmamak gerekmektedir. Zira cima esnasında konuşulması çocuğun sağır ve dilsiz olmasına sebep olabilir.
7. Erkek, boşaldıktan (ereksiyon) sonra eşi boşalana kadar beklemelidir. Aksi takdirde kadın bir dahaki cima için isteksiz olur.
8. Çocukların veya hayvanların yanında cima yapmamalıdır.
9. Arka delikten cima etmemelidir.
10. Herhangi bir nedenle cima yapmayı tamamen terk etmemelidir. Nasıl ki emilmeyen meme süttten kesilirse, cima etmeyen beden de bu özelliğini köreltir.
11. Cimayı çok yaptığı konusunda başkalarının yanında övünmemelidir.
12. Eşinin güzelliğini ve fiziksel özelliklerini başkasına anlatmamalıdır. Çünkü bu fitne doğurur.
13. Cimadan sonra üç damla da olsa bevl (küçük abdest, çiş) etmeli. Böylece mesane, meni kalıntılarından temizlenir ve hastalık riski azalır.
14. Cimadan sonra bedenin rahatlığı için hafifçe uyumalıdır.
15. Banyo yapmadan önce bir daha cima yapmak istenirse tenasül uzvu (cinsel organ) önce yıkanmalıdır.
16. Erkek, eşini sırt üstü yatırıp bacakları arasından ona yanaşmalıdır. İbrahim Hakkı'ya göre cimanın yirmi şeklinden en rahatı budur. En kötüsü ise, kadının erkeğin üstüne çıkmasıdır. Çünkü bu durumda erkek tam boşalamaz ve kadınının vajinasındaki meni ve sıvılar erkeğin tenasül organına akar.
17. Kadın hayızlı iken (regl dönemindeyken) onunla cima yapmamalıdır. Ancak bu dönemde onunla yatıp kalkmak ve yiyip içmek serbesttir.
18. Erkek, cima esnasında başka bir kadını hayal etmemelidir. Özellikle de evlenmesi yasak olan kadınları aklından bile geçirmemelidir. Çünkü bunun düşüncesi bile günahtır.
19. Erkekler, yabancı kadınlardan sakınmalı ve onlarla yalnız kalmamalıdır.

İbrahim Hakkı'nın bu son maddede zikrettiği durum aslında eşyle cima esnasında dikkat edilmesi gereken durumlardan olmayıp genel bir kuraldır. İbrahim Hakkı'nın bu kuralı niçin buraya dâhil ettiği tam olarak belli değildir. Muhtemelen eşi olmasa da yabancı kadınla yalnız kalan erkeğin onunla cima etme ihtimali bulunduğu için bu maddeyi burada tartıştığı kabul edilebilir.

İbrahim Hakkı, bu maddeler arasına dâhil etmemekle birlikte, konunun devamı niteliğindeki başka bir bölümde, cimanın kadının rızası ile yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre eşin rızası ve muhabbeti ile yapılan cimadan doğan çocuk akıllı olur. Eşin izni olmadan, zorla yapılan cimadan doğan çocuk ise ahmak olur (İbrahim Hakkı, 1992: 758). Cinsel ilişkiyi eşlerin karşılıklı olarak istemesi psikolojik ve fizyolojik açıdan gerekli olduğu gibi ahlaken de gereklidir. İbrahim Hakkı'nın aksi takdirde çocuğun ahmak olacağını söylemesi metafizik bir yorum olup konunun önemini vurgulama isteği açısından ele alınmalıdır.

İbrahim Hakkı, cima esnasında dikkat edilmesi gereken kuralları anlattığı bu bölümden sonra, bir başka bölümde cimanın hangi vakitlerde uygun olduğu, hangi vakitlerde uygun olmadığı konusunda genişçe bir bölüm yazmıştır. Buna göre, cimanın hangi günler veya günün hangi vakitlerinde yapılması halinde o cimadan doğacak çocukların kişiliklerinin nasıl şekilleneceğine dair metafizik yorumlarda bulunmuştur. Bilimsel anlamda geçerliliği olmamakla birlikte bu konu ilginç içeriği sebebiyle okumaya değerdir. Ancak çalışmanın kapsamı ve sınırları gereği, İbrahim Hakkı'nın cimanın uygun olduğu ve uygun olmadığı günler ve saatler ile ilgili yaptığı açıklamalar burada ele alınmamıştır.

SONUÇ

Cinsel ilişkinin edepleri, yasakları ve nasıl yapılması gerektiği hususunda Müslümanları eğitmek isteyen Gazali ve İbrahim Hakkı'nın bu eğitimlerini dayandırdıkları temel bilgi kaynağı peygamberin sözleridir. Dolayısıyla her iki düşünürün cinsel eğitim müfredatlarının perspektifi dinseldir. Onlar bu konuyu İslami bir konu olarak ele almışlar ve anlatım biçimlerini dini bir konunun öğretilmesi üzerine kurmuşlardır.

Her iki düşünürü göre de eşler arasındaki cinsel ilişkinin temel amacı üreme ve erkeği günahahtan alıkoymadır. Bu bağlamda konunun hareket noktası erkeklerdir. Her ne kadar düşünürlerin ikisi de konularını anlatırken cinsel ilişki açısından kadının da hakları olduğu ve bu haklara saygı gösterilmesi gerektiği üzerine vurgu yapmış olsalar da tarihsel ve toplumsal olarak buldukları düzlem onları, erkek egemen söylemden hareket etmeye yöneltmiştir.

Anlatımlar ve verilen bilgiler genel olarak değerlendirildiğinde, İbrahim Hakkı'nın söylemlerinde, Gazali'den izler tespit edilebilmektedir. Tarihsel açıdan da İbrahim Hakkı'nın Gazali'den yaklaşık altı yüzyıl sonra yaşamış olduğu gerçeği de bu durumu desteklemektedir. Ayrıca Gazali'nin tüm İslam dünyası için kuvvetli bir figür olması sebebiyle, kendisinden sonra yaşamış olan İbrahim Hakkı'nın onu bilmesi, eserlerini okumuş olması ve ondan etkilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Düşünürlerin dile getirdiği cinsel ilişki kurallarından hareketle, bazı modern tartışmalara dair çeşitli çıkarımlar yapmak mümkündür. Bunlardan biri, *doğum kontrolüne* ilişkindir. Düşünürlerin her ikisine göre de cimanın temel amaçlarından biri çocuk dünyaya getirmektir. Dolayısıyla düşünürlerimiz doğum kontrol yöntemlerine karşıdır. İbrahim Hakkı'da örtük olarak var olan bu yaklaşım Gazali'de daha belirgindir. Gazali net bir biçimde erkeğin menisinin anne rahminde döllandikten sonra yok edilmesinin haram olduğunu savunmuştur. Ancak bu durum ilişki esnasında veya öncesinde alınacak doğum kontrol yöntemlerini kapsamamaktadır. Çünkü Gazali azil konusunda üç farklı görüş

olduğunu belirttikten sonra İslam âlimlerinin azle müsaade ettiklerini belirterek kendisinin de aynı düşüncede olduğunu hissettirmiştir.

Düşünürlerin görüşlerinden hareketle, üzerinde çıkarım yapılabilecek bir başka popüler konu da *erken boşalma* sorunudur. Hem Gazali, hem de İbrahim Hakkı'nın yorumlarından hareketle, Dönemin Müslüman erkeklerinde bir erken boşalma problemi olduğu yargısına ulaşılabilir. Çünkü her iki düşünür de, erkeğin boşaldıktan sonra, eşinin de boşalmasını beklemesi gerektiğini ve bu vakte kadar ilişkiyi bitirmemek gerektiğini belirtmişlerdir. Dolayısıyla her iki düşünürü göre de, genel bir durum olarak erkekler kadınlardan daha erken boşalmaktadır. Modern yaklaşımlar açısından eşlerin aynı anda boşalmasının cinsel birleşmeyi daha zevkli hale getireceği ve eşler açısından zamanla bu uyumun geliştirilebileceği kabul edilebilmektedir. Bu nedenle düşünürlerin bu yorumları şöyle değerlendirilebilir: Birincisi, tarihsel ve toplumsal olarak o dönemin erkeklerinde yaygın olarak bir erken boşalma sorunu vardır. İkincisi, düşünürler kendi kişisel tecrübelerini ve yakın çevrelerinden duydukları dar kapsamlı bilgiyi genelleştirerek bir yargıya ulaşmışlardır. Üçüncüsü, bu görüş yalnızca Gazali'ye aittir ve İbrahim Hakkı, bu görüşü hiç yorumlamadan benimsemiş ve aktarmıştır.

Cinsel birleşmeye ilişkin düşünürlerin dile getirdiği bilgilerin bir kısmı bilimsellikten ya da ispattan yoksundur. Buna rağmen günümüzde bile İslam toplumları açısından konuşulması zor bir konu olan cinsellik ve eşlerin cinsel ilişkisi hakkında bu kadar ayrıntılı bilgi vermiş olmaları her iki düşünürün de büyüklüğünün ve ilme verdikleri önemin göstergesi olarak algılanmalıdır. Konuya ilişkin dile getirdikleri metafizik ifadeler ve yaklaşımlar, onların kendilerine yol ve yöntem olarak benimsedikleri tasavvufun kendilerine kazandırdığı bir yaklaşım tarzıdır. Bu tarz da, düşünürlerin söylediklerinin değerini azaltmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aydın, A. (1992). **İbrahim Hakkı'nın Hayatı** (Marifetname içinde). İstanbul: Mehdi Yayınları
Büyük Türkçe Sözlük. (2014). **Livata ve Lezbiyenlik maddeleri**. Türk Dil Kurumu (TDK).
Web: www.tdk.gov.tr adresinden 08.01.2014'te alınmıştır.
- Gazali. (1998). **El Munkızu Mine'd - Dalâl (Dalâletten Hidayete)**. Çeviren: Yapla Pakış.
İstanbul: Umran Yayınları
- ..... (2004a). **İhyâ'u Ulûmi'd - Din**. Hazırlayan: Abdulhalık Duran. İstanbul: Hikmet
Neşriyat
- ..... (2004b). **Kimya - yı Saadet**. Çeviren: Ali Arslan. İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Koçın, A. (Kasım 1990). **XVIII. Yüzyılın Ünlü Düşünür ve Bilim Adamı: Erzurumlu
İbrahim Hakkı**. Bilim Teknik Dergisi
- Kur'an'ı Kerim Meali. (2013). **Evlilik ve Nikâh ile ilgili ayetler**. Diyanet İşleri Başkanlığı
(DİB). Kur'an'ı Kerim Portalı. Web: <http://kuran.diyaret.gov.tr/Kuran.aspx#4:1>
adresinden 07.01.2014'te alınmıştır.
- Kütüb - i Sitte. (2014). **Gusül ile ilgili hadisler**. Web:
<http://kutubusitte.com/Hadisler/gusul.htm> adresinden 08.01.2014'te alınmıştır.

Talking about a Taboo in the Philosophy of Islam: Sexual Education in Ghazali and İbrahim Hakkı

Aytekin DEMİRCİOĞLU⁹

Summary

INTRODUCTION

Ghazali, is a great Islamic scientist and Sufi who lived between the years 1058 -1111. İbrahim Hakkı was born in the town of Hasankale (Pasinler), the city of Erzurum on 18 May 1703 and passed away on 22 June 1780. Both of the thinkers declared their ideas over basic Islamic issues and wrote many works in order to enlighten people. One of the issues thought within the context of teaching religion is *marriage*. Examining this issue in detail, Ghazali and İbrahim Hakkı were in an effort to explain the sub-issues emerging with regard to this issue.

One of the sub-issues of marriage is sexual life. Even though they lived in different centuries and in different communities, both of the thinkers explained how sexual life should be designed between the couples in detail. The manner of these two thinkers talking over this issue that is hard to talk in cultural context and regarded as a taboo in many other societies certainly needs to be praised.

PURPOSE and METHOD

In the current study, it was aimed to introduce Ghazali and Erzurumlu İbrahim Hakkı, two significant thinkers of Islamic philosophy, and their views over sexual life between couples within the context of education.

In this sense, the views and basic works of the two thinkers were investigated with regard to sexual life. Whether these views are compatible with the basic reference sources of Islamic thought, Qur'an and Sunna, were evaluated.

In the current study, which is a theoretical research, the techniques of data collection and content analysis methods were used. During the discussions of the content and findings, critical point of view was adopted as a common type of approach.

RESULTS and DISCUSSION

The basic source of the information upon which Ghazali and İbrahim Hakkı having a desire to educate people, based their education over the good manners of sexual relation, its taboos and how it should be applied is the words of the Prophet of Islam. Therefore, the perspective of sexual educational program of the two thinkers is religious. They regarded this issue as an Islamic issue and placed their way of talking on the teaching of a religious issue.

According to both of the thinkers, the basic purpose of sexual relation is reproduction and preventing the man from sins. In this sense, the starting point of the issue is men. Even though they both make an emphasis on the fact that women have rights in this issue and it is necessary to be respectful for these rights in terms of sexual relation, they put the man in the center of the interest from historical and social perspectives.

Some parts of the information with regard to sexual intercourse are away from scientific facts or from justification. Even so, the fact that they mention about sexuality and

---

⁹ Assis. Prof. Dr., Sinop University, Faculty of Divinity demircioglu.aytekin@gmail.com

sexual intercourse of the couples which are hard topics to talk should be regard as the significance of the two thinkers and as a sign given to the importance of science. The metaphysical expressions and approaches they state concerning the issue are a style of approach that was gained from Sufism which they adopted as a way and a method. This style would reduce the value of what thinkers say.